

Təvazökarlıq şərəf pilləsidir

Professor Məmmədhasən Qəmbərlinin əziz xatirəsinə

Adı günlərdən biri idi, yaxınlarda kitabı çıxacaq biri kimi monoqrafiyamın üzərində işləyirdim. İbn əl-Mu'təzz və Xaqani Şirvani yaradıcılığı arasında oxşarlıq görüb akad. İ. Y. Kraqovskinin kitabını götürdüm. Kitabdakı qeydləri görəndə artıq Xaqani yaddan çıxdı. Çünki o qeydlər bu qiymətli kitabı mənə hədiyyə verən Məmmədhasən müəllimə aid idi. İbn əl-Mu'təzzin hikmət dolu əxlaqi kəlamlarından ibarət

الادب كتاب - "Ədəb barədə kitab" və Məmmədhasən müəllimin qeydləri. Bəzi kəlamların qarşısına işarə qoyulub, bəzilərinin qarşısına tərcüməsi yazılıb. İşarə qoyulan kəlamların əksəriyyəti alimlərlə, aqillərlə bağlıdır. Tərcümə olunan kəlamlardan biri belədir: "Təvazökarlıq şərəf pilləsidir". Zənnimcə, məhz təvazökarlıq Məmmədhasən müəllimi ən gözəl xarakterizə edən kəmələrdən biridir.

Filologiya elmləri doktoru, professor Məmmədhasən Qəni oğlu Qəmbərlinin tərcüməyi-halını qısa belə xarakterizə etmək olar: 1935-ci ildə Güney Azərbaycanın Ərdəbil şəhərində anadan olub. Uşağ yaşlarında Arazin o tayında baş verən siyasi hadisələrə görə ailəsi ilə birlikdə Arazin bu tayına mühacirət edib, Şəki şəhərində məskunlaşıb. Ali təhsilini Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) Şərqişnaslıq fakültəsinin ərəb filologiyası şöbəsində alıb. 1963-cü ildən etibarən Elmlər Akademiyasında - əvvəlcə Ziya Bünyadov adına Şərqişnaslıq İnstitutunda, daha sonra Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunda elmi fəaliyyətlə məşğul olub. Misir şairi Hafiz İbrahiminin poeziyasını araşdırıb və namizədlik dissertasiyasını da bu mövzuda müdafiə etmişdir. Yeni Misir poeziyasının inkişaf yolunu öyrənən tədqiqatçı bu sahədə araşdırmalarını davam etdirib, Aida İmanquliyeva, Vilayət Cəfərov, Zərdüşt Əlizadə kimi digər ərəbşünas-alimlərimizlə birgə elmi məqalələr yazmış, Azərbaycan Sovet ədəbiyyatı nümunələrindən ərəb dilinə tərcümələr etmişdir.

İşlədiyi həmin müvazılar, Məmmədhasən müəllimin öz sözləri ilə desək, tam ürayınca olmayıb. Çünki o, öz milli mənsubiyyətinə, Vətəninə ürkədən bağlı olan tədqiqatçılarmızdan idi. 1994-cü ildə onu Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutuna gətirən də məhz bu bağlılıq olmuşdur. Burada o, Cahiliyyə dövründən başlayaraq XX əsrin ortalarına qədərki ərəb qaynaqlarında türkə olan münasibəti araşdırmaq qərarına gəlir. Zənnimcə, bir türk kimi öz kökünə qəlbən bağlı olması tədqiqatçını belə bir ağır yükün altına girməyə sövq edib.

M. Qəmbərli 2003-cü ildə "Ərəb ədəbi-bədii qaynaqlarında türk" mövzusunı doktorluq dissertasiyası kimi müdafiə edərək böyük bir uğura imza atır. 1998-ci ildə həmin dissertasiyası əsasında yazılmış "Ərəb ədəbi-bədii qaynaqlarında türk" monoqrafiyası çap olunur. Beş fəsildən ibarət bu dəyərli əsərdə şifahi ərəb ədəbiyyatından başlayaraq ta müasir dövərə qədər ərəb ədəbi-bədii qaynaqlarında türklə

rə aid fikirler müqayiseli təhlillər əsasında öyrənilmiş, məntiqli nəticələr əldə edilmişdir.

Klassik ərəb nəsrinin görkəmli nümayəndələrindən olan Cahiz'in "Mənaqibu əl-ətrak" ("Türklerin fəzilətləri") risaləsinin geniş təhlili isə tədqiqatın ana xəttini təşkil edir. Əsərdə şifahi ərəb ədəbiyyatına, cahiliyyə dövrü poeziyasına, hədislərə, orta əsrlərə aid digər mənbələrə və nəhayət, yeni dövərə aid nümunələrə tarixi ardıcılıqla mürcət edilmiş və ədəbi-bədii qaynaqlarda türkün təkamül yolu geniş şəkildə işıqlandırılmışdır.

Monoqrafiya qarşıda Türkiyədə də böyük maraqla qarşılanır. Prof. dr. Zekeriya Kitapçı "okuyucularına milli, dini, əhlaki, tarixi uyarıcı və ibrət verici mesajlar sunan bu əsər, Türk və Arap dünyası üçün, tüm İslam əlemi üçün hayır qazandıracağını umuyorum" deyərək, əsərin Türkiyədə də nəşr edilməsini və başqa dillərə tərcümə edilməsini məsləhət görmüşdür.

Öz soykökünə, tarixinə laqəb olmayan, damarlarında türk qanı axan hər kəs bu kitabı oxumalı və tədqiqatçının qədim mənbələri incələyərək, başər tarixində türkün rolu ilə bağlı ortaya qoyduğu elmi faktları beyninin süzgəcindən keçirməlidir.

M. Qəmbərlinin qiymətli araşdırmalarından biri də Məmməd peyğəmbərin (s.a.s.) kimliyi, həyatı və fəaliyyəti, hədisləri ilə bağlı olub. Belə ki, 2006-cı ildə çapdan çıxmış "Həzrəti Məhəmmədin hədislərində ümumbəşəri dəyərlər" kitabında əsas məqsəd Peyğəmbərimizin (s.a.s.) hədislərindəki ümumbəşəri dəyərlərin mahiyyətini aşkarlaması və hədislərdəki hikmətin oxuculara düzgün aşılmasıdır.

Alimin tərcüməçilik fəaliyyətinə "əl-Qur'an əl-Kərim"in tərcüməsi də daxildir. 2000-ci ildə mərhum ərəbşünas alim Təyriyel Bilaloğlu ilə birgə Allahın müqəddəs kəlamını dilimizə tərcümə etmişdir. Bu tərcümənin əsas məziyyətlərindən biri müəlliflərin Quranın mətninə müdaxilə etməməli, tərcüməni əlavə izahat olmadan verməməlidir.

Elmi və tərcüməçilik fəaliyyəti ilə yanaşı, orta və ali məktəblərdə ədəb dilinin tədrisi ilə də məşğul olmuş 10-dan artıq kitabın, 100-ə qədər məqalənin müəllifi M. Qəmbərli elm və təhsil sahəsindəki xidmətlərinə görə müxtəlif mükafatlara layiq görülmüşdür.

Hikmət haqqında yazdığı son məqaləsində həm Şərqin, həm də Qərbin söz ustalarıdır deyimləri toplanıb. Cəsarətlə deyə bilərəm ki, müəllif burada gözəl sitatları yox, ancaq özünün ruhuna, xarakterinə uyğun gələn müdrik kəlamları seçməklə, həm də öz daxili aləminin zənginliyini nümayiş etdirmişdir.

Məmmədhasən müəllim biliyinin zəkətını uzun illər ali və orta məktəblərdə öyrətməklə ödəyən bir müəllim idi

Məmmədhasən müəllim şair qəbli bir insan idi

Məmmədhasən müəllim "Rəbbim, mənəm elmimi artır" dini buyruğuna ürkədən əməl edən sadə bir müsəlman idi...

Allahdan Ona rəhmət diləyirik!!!

Elnarə ZEYNALOVA
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru